

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В статті визначені кризові явища в економіці України та запропоновано визначення хибної методології в економічній думці, як однієї з причин кризових явищ. Обґрунтовано неефективність принципу «невидимої руки ринку», як на теоретичному рівні, так і на прикладі економіки країн «постсоціалістичного табору». Надалі охарактеризована економічна політика України заснована на сучасній ліберальній моделі та визначено її недоліки. Охарактеризовано тенденції та погляди, спрямовані на хибне сприйняття ринку та переважання приватної власності.

Ключові слова економічний лібералізм, вільний ринок, «невидима рука ринку», валовий внутрішній продукт, ефективність економічної політики, державний борг, аудит державних боргів.

KOVAL O. O.

Cherkassy Department PHEI "European University".

MODERN TENDENCIES OF ECONOMICAL POLICY OF UKRAINE

This article identifies the crisis phenomena of the economics of Ukraine and proposes identification of mistaken methodology in economic thought as a cause of the crisis. The article substantiates inefficiency of the "invisible hand of the market" principle at the theoretical level as well as the example of the "post-socialist camp" economics. Furthermore Ukraine's economic policy which is based on modern liberal model is described as well as its limitations. The trends and attitudes aimed at false perception of market and dominance of the private property are characterized. Drop in GDP compared to the other countries as an indicator of the effectiveness of economic models is defined.

Keywords: economic liberalism, free market, "invisible hand", gross domestic product, the effectiveness of economic policy, public debt, public debt audit.

Постановка проблеми

Незадовільний стан постійними кризовими явищами в економіці, навіть більшою мірою ніж стан бідності, викликає відчуття несправедливості та є джерелом соціальних конфліктів. Україна із травня 2014 року живе по вказівці МВФ, у результаті ситуація в країні тільки погіршується.

Так, в Україні за останні 10 років відбулися 2 революції. Це можна пояснити глибокими макроекономічними проблемами, як в сфері виробництва, так і в сфері економічної політики, тому сучасне становище економіки держави потребує об'єктивної оцінки існуючої системи економічної думки. Водночас економічна політика України проводиться виключно спираючись на теоретичну базу західних вчених, яка напрацьована десятки років назад.

Аналіз останніх досліджень

Економічні функції держави з точки зору економічної політики досліджували відомі економісти К. Макконнелл і С. Брю [3]. Теоретичні основи економічного лібералізму та принцип «невидимої руки ринку» розробив Адам Сміт в свої відомій праці. В сучасних умовах економічну систему держави та економічну політику описували такі українські вчені як О. О. Беляєв, А. С. Бебело.

Мета статті: виявлення кризових явищ в економіці України та тенденцій в економічній політиці держави, які призводять до кризових явищ.

Виклад основного матеріалу

Значення ідеології так званої «невидимої руки ринку» для сучасного економічного життя в Україні складно перецінити. Ця ідеологія висловлюється в сучасній неоліберальній моделі економіки України, міцно вплетена в підручники економічних дисциплін університетів та інститутів.

В сучасних умовах на Україні вкорінилася думка, що ринок – це найбільш досконала структура, яка має здатність до саморегуляції. Так в підручнику «Політична економія» [2] зазначено: «Переваги вільного ринку полягають у тому, що він функціонує на основі саморегулюючого механізму, через ціни; на основі попиту створює орієнтири для капіталовкладень у виробництво».

Основою цієї теорії є цитата Адама Сміта [1] з праці «Багатство народів» «ми сподіваємося отримати свій обід не тому, що продавці та виробники м'яса, пива і хліба схильні до нас, а тому, що вони дбають про власну вигоду».

Приваблива по свої суті ідея полягає в тому, що м'ясник з задоволенням накрутив би ціну, але страх програшу сусідньому м'яснику примушує його тримати ціни на низькому рівні.

Привабливість цієї картини в тому, що все відбувається природнім образом, за дією «невидимої руки» яка спрямовує людський егоїзм в благо. Відповідно не потрібний «малоефективний» державний апарат для планування та управління економікою (який схильний до корупції).

Проблема з цією досить простою моделлю економіки в тому, що вона не працює на практиці.

Прикладом цього є ринок житла в Україні. Він є дуже розвинутим, на ньому присутні дуже багато агентів: будівельні компанії, ріелторські фірми, банки. Існує цей ринок на Україні більше 20 років. При чому

темпи будівництва житла постійно збільшуються.

За ідеологією «невидимої руки» цей ринок за 20 років повинен був підлаштуватися під доходи громадян і створити умови для придбання житла. Але на даний час він повністю є неефективним і для більшості громадян придбання житла є неможливим.

Слід зазначити що модель економічного лібералізму демонструвала свою неефективність утворенням криз. Так іпотечна криза в Сполучених штатах у 2007 році переросла в глобальну кредитну кризу, яка, за тогочасними оцінками, спричинила глобальні економічні втрати у розмірі щонайменше трильйона доларів (IMF 2008). Загальну суму списань боргів на глобальному рівні було оцінено в 4 трильйони доларів США чи більше (IMF 2009).

Якщо брати рівень нижчий та більш близький для України то це будуть постсоціалістичні країни Європи. Яскравим прикладом неефективності ліберальної моделі є Угорщина. Угорщина тривалий час була символом неоліберальної трансформації в Центральній та Східній Європі.

Рівень заборгованості приватного сектору склав 67,6 % від ВВП у 2008 році (четвертий за величиною в країнах ЄС-10), в той час як заборгованість домашніх господарств склала 27,4 % від ВВП (третє місце в регіоні після Естонії та Латвії). Те, що більшість цих боргів були взяті в швейцарських франках або в євро, щодо яких угорський форинт різко знецінився в жовтні 2008 року, довело турботи інвесторів про стан угорської економіки до точки кипіння.

Ці проблеми загострилися в жовтні 2008 року, коли іноземні інвестори продали угорських державних цінних паперів на суму понад 2 мільярди доларів США (тоді це становило близько 5% цінних паперів Угорщини, що перебували в іноземній власності) протягом декількох днів (Mareg 2010: 21). Урядовці та політики в Будапешті врешті визнали, що Угорщина зіткнулася з загрозою масового продажу форинта. Голова Угорського національного банку (УНБ) Андраш Шимор яскраво описав серйозність ситуації в інтерв'ю телеканалу CNBC, порівнявши угорську ситуацію з погонею левів за газелями в савані. Як леви вибирають за здобич повільніших, слабших і вразливіших газелей, так і «спекулятивний капітал» атакує ті країни, які підлягають найбільшому ризику.

Крім Угорщини криза показала неефективність ліберальної моделі і на прикладі інших країн Євросоюзу. Наведемо економічні показники країн колишнього «соцтабору» в таблиці 1 [5, 6].

Таблиця 1

Економічні показники країн ЄС за 2009 рік

Країна	Зростання ВВП, за ринковими цінами	Експорт товарів	Промислове виробництво (окрім будівництва), валова додана вартість в основних цінах	Безробіття (зарєєстровані дані)
Болгарія	-4.9	-10.8	-8.0	6.8
Чехія	-4.1	-14.6	-12.1	6.7
Естонія	-13.9	-23.0	-21.5	13.8
Угорщина	-6.7	-18.7 ^a	-17.7	10.0
Латвія	-18.0	-10.7	-16.5	17.1
Литва	-14.7	-11.9	-13.2	13.7
Польща	1.7	-8.5	-3.7	8.2
Румунія	-7.1	-3.3	-0.3	6.9
Словаччина	-4.8	-15.1	-18.2	12.0
Словенія	-8.1	-18.1	-15.5	5.9
ЄС-10 (середній показник)	-9.9	-13.5	-12.7	10.1

Для аналізу ефективності економічної політики України наведемо обсяги ВВП в Україні в перерахунку на душу населення в порівнянні з іншими країнами на рис. 1 [4]

Як бачимо з рис. 1 обсяги виробництва в Україні з 2014 року постійно скорочуються. За останні 25 років в Україні рівень випуску продукції в порівнянні з іншими країнами постійно падає, так на 2015 рік Україна займає 117 місце в світі за показником на 1 українця.

Одночасно, можна побачити на рис. 1, що Білорусь змогла подвоїти рівень виробництва. Це може свідчити, що існуюча модель розвитку України є неефективною.

У чому ж причина подібних явищ? Можна зазначити, що однією з причин є хибна методологія економічної думки, яка призводить до проблем в економіці країни. Відповідно до неоліберальної моделі

розвитку економіки України впроваджується міф про найбільш ефективного приватного власника і неефективного власника в особі держави. Так, приватизація в Україні на даний момент не закінчилась. Наслідком цього є стрімке скорочення кількості державних підприємств в Україні, що відображено в таблиці 2 [6].

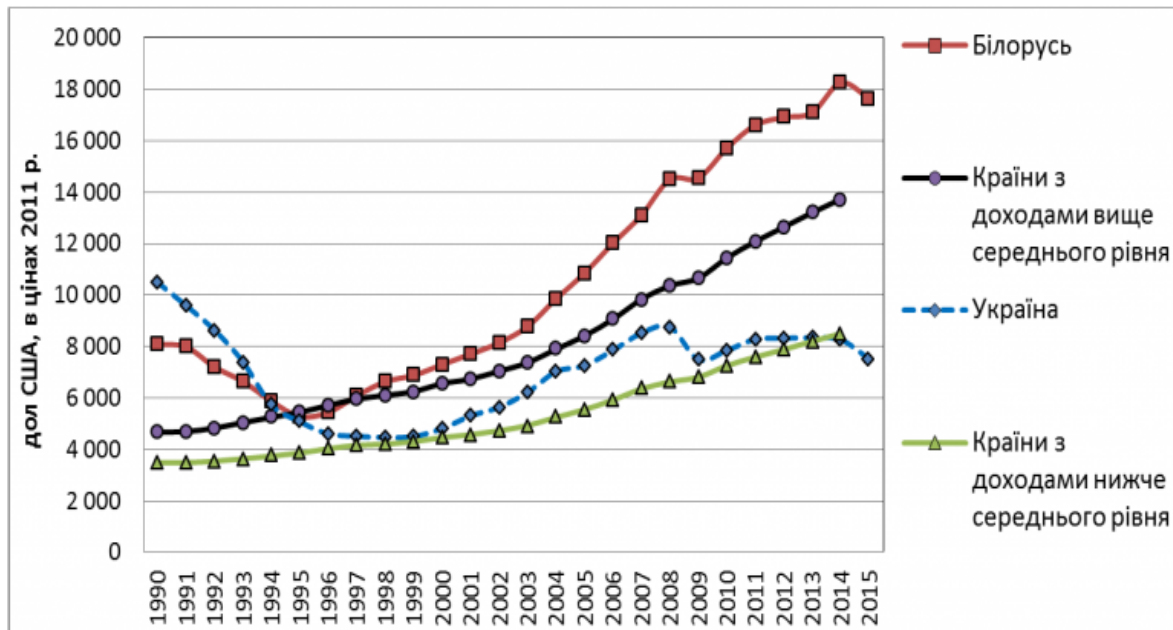

Рис. 1. Динаміка ВВП України за паритетом купівельної спроможності на душу населення у порівнянні з іншими країнами

Таблиця 2

Кількість юридичних осіб в Україні

	На 1 грудня 2016 року	На 1 грудня 2015 року	На 1 грудня 2014 року	На 1 грудня 2013 року
Усього юридичних осіб, од.	1179553	1117054	1328015	1369348
З них, державних підприємств, од.	3987	4022	5579	5951
Частка державних підприємств	0,003	0,004	0,004	0,004

З даних таблиці 2 можна зробити висновок, що протягом трьох років частка державних підприємств в Україні була низькою – 0,4%, а на 2016 рік вона ще знизилась.

На глобальному рівні в Україні проводиться масована атака в ЗМІ про те, що єдиний шлях України – інтеграція з ЄС. Але ж подібний вибір не повинен ґрунтуватися на емоційних категоріях «подобаться – не подобаться». Цей вибір повинен ґрунтуватися на глибокому економічному розрахунку, який враховує перспективний розвиток. Тому, поряд з масованою агітацією стосовно Європейської інтеграції в пресі повинна бути розв'язана дискусія з обговоренням альтернативних варіантів економічного розвитку.

Європейський шлях розвитку України супроводжується набиранням кредитів державою, всюди де тільки можна. Причому кредити надаються з відсотками, тобто на цьому заробляють великі гроші. Сам процес отримання кредитів є надзвичайно непрозорим. Інформація про відсотки на умови отримання кредиту часто громадськості не оголошується. Крім того, якщо брати кредит не у приватних кредиторів, а у таких установ, як МВФ чи Світовий банк, то, крім виплат за кредитами, вони вимагають змін у економічній політиці. Грубо кажучи, вони підкорюють собі процеси економічного і суспільного розвитку країни. Але саме на плечі населення України ляже виплата цих коштів.

Висновки

Тому, першим кроком можна запропонувати оголошення дефолту в односторонньому порядку та проведення детального аудиту всіх боргів. При чому, до проведення детального аудиту від сплати всіх боргів потрібно відмовитися. Приклади цих випадків вже існують. Так, наприклад в Греції це не вдалося (адже уряд «Сірізи» в останній момент відмовився), а в Еквадорі, заручившись підтримкою уряду і громадянського суспільства, відомий діяч Ерік Туссен провів повний публічний аудит усіх державних боргів.

Другим кроком можна запропонувати зміну неоліберальної моделі розвитку, в якій всі закони розвитку підпорядковуються логіці отримання прибутку. Звідси витікають більшість проблем зі зростанням нерівності як між окремими соціальними групами всередині країни, так і між державами на світовому рівні. Тому без заміни системи, в якій накопичення та примноження власності є визначальним, говорити про вільне суспільство з вільними громадянами не можна. Тому, це питання потребує окремих теоретичних розробок, спрямованих на посилення ролі державного планування та регулювання економіки. Ці дослідження потрібно поєднувати з державною економічною політикою та коригуванням економічних дисциплін університетів і інститутів.

Саме це призведе до зміни економічного мислення та формування нових досліджень, які підвищать ефективність та соціальну спрямованість економіки України.

Література

1. Аникин А. В. Шотландский мудрец: Адам Смит / А. В. Аникин // Исследование о природе и причинах богатства народов. – М. : Эксмо, 2009. – С. 879–901. – 960 с. – (Антология экономической мысли).
2. Беляєв О. О. Політична економія : навч. посібник / Беляєв О. О., Бебело А. С. – К. : КНЕУ, 2001. — 328 с.
3. История экономической учений : учебное пособие для вузов / Г. А. Шмарловская и др. – Минск : Новое знание, 2006. – С. 59–61.
4. <http://commons.com.ua/ru/zmini-v-ukrayinskij-ekonomitsi-pislya-majdanu/>
5. <http://commons.com.ua/ru/vid-simvolu-neoliberalnoyi-transformatsiyi-do-provalu/>
6. Державний комітет Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>

Надійшла 13.05.2017; рецензент: д. е. н. Шпильова В. О.